

DIALOGUL ARTELOR

prof. Melinte Mihaela
Liceul Tehnologic „Traian Vuia” Galați

*Literatura, ca și pictura și muzica,
este mijlocul prin care accedem la esențialul din om,
inapt pentru logică: visele, emoțiile, dragostea, ura,
speranța, angoasa, sensul vieții.*
(Ernesto Sabato)

Perspectiva interdisciplinară înlătură nu doar frontierele dintre arte ci și, cu atât mai mult, diferențele instituite de tradiție între facultățile intelectuale și cele estetice în structurarea umanului, deopotrivă cu prejudecățile potrivit cărora, în plan educativ, emoțiile „formează” în timp ce învățarea „informează”¹.

Literatura este o artă cu adresare multiplă, „un neprețuit manual de viață”², punând în joc toate resursele cuvântului și ale imaginii, pentru a pătrunde în sensibilitatea artistică pe mai multe căi deodată. O artă totală, multiplu simbolizată, ale cărei interconexiuni / delimitări sunt greu de stabilit întru totul, că este vorba de scrieri filosofice, de artele plastice, de muzică ori de artele spectacolului. Și este astfel pentru că, ieșind din sfera abstracțiilor, fără a le abandona totuși, literatura aduce în conștiința cititorului tânăr, reliefurile concrete-sensibile ale lumii, făcându-l să vadă și să audă, simțuri dincolo de care restul este orb și surd.

Formele artei prin cuvânt, sunet, imagine au coincis încă de la originea lor. Din timpuri imemorabile oamenii au căutat să-și contureze o viziune proprie asupra lumii. Astfel, putem afirma că originea artei este sacră, această exprimare a sentimentului religios păstrându-se până în secolul al XVII-lea. Un exemplu convingător în acest sens ar fi piramidele, unde putem releva conviețuirea simultană a formelor de artă, respectiv texte, sculptură, pictură. Piramida este adevărul întreg al artei, obținându-se un mesaj estetic de ansamblu. Intrăm chiar în inima artei. Suntem aproape de misterul cosmic, de ordinea secretă a universului. Din punct de vedere estetic, simultaneitatea, originea formelor artei și permanența lor conlucrează în crearea mesajului estetic a fost afirmată simultan de Georg Hegel în „Estetica” și de fondatorul istoriei artei – Winhelman – în „Istoria artei antice” pentru a fi reluată de Goethe, Benedetto Croce, Blaga, Baudelaire.

---

¹ Mihai Nebunu, *Literatura și celelalte arte*- vol I, Editura Dacia Educațional, Cluj-Napoca, 2009, p. 59

² Ibidem, p. 13

Au fost încercări ale unor gânditori de a proclama literatura „regină a artelor“, singura formă de expresie fiind cuvântul. O asemenea încercare de hiperbolizare a rolului literaturii o întâlnim la Borges, care proclama că „universul însuși e o carte din care trebuie să citim“. Lectura ar fi, după aprecierea sa, chiar esența existenței umane. Această concepție e preluată de la scolasticii din Evul Mediu. Biblia a căutat un răspuns la toate problemele umane, fenomen care, corelat cu faptul că unele capitole au formă literară, au întărit ideea greșită de a rupe literatura de restul artei, de a-i acorda prioritate. Mulți pictori au redus pictura la condiția muzicii, spunând că pictorul realizează o simfonie de culori. La fel, sculptorul realizează o simfonie de linii și volume, iar unii critici literari afirmă că orice bucată literară bună poate constituiun poem muzical. Dacă e adevărat că toată arta e simfonică (o cascadă de armonii), atunci putem explica mai bine această înfrățire încă din geneză dintre literatură, sculptură, pictură, muzică.

Din perspectivă educativă rostul artei este de a structura armonios personalitatea, pentru a transforma figurativ întreaga realitate socială.

Dostoievski, „o conștiință frământată de tragismul existenței și de arderea idealului, un profet al frumosului salvator“, cum spunea Albert Kovacs, a fost preocupat de această legătură dintre literatură și celelalte arte. Astfel, în cartea sa intitulată *Scrisori despre literatură și artă* regăsim numeroase reflecții privind această temă. „Oamenii nu pot fi liniștiți prin progresul inteligenței și al necesității, ci prin recunoașterea morală a frumuseții supreme, care slujește drept ideal pentru toată lumea, în fața căreia toți s-ar prosterna și s-ar liniști; iată, cum ar veni adevărul în numele căruia toți s-ar îmbrățișa și ar începe să acționeze, încercând să atingă frumusețea“³.

Legătura dintre literatură și celelalte arte se relevă în primul rând prin scopul comun estetic și dialectic, și anume cel de purificare cathartice. Interferențele, influențele artistice sunt fenomene generate de raportarea permanentă, dinamică și creatoare la valorile „artelor surori“.

Ca un exemplu în argumentarea acestei înfrățiri dintre arte, putem aminti ilustrarea bibliei de către Marc Chagal.

Această relaționare a artelor este profund necesară și permanentă în condițiile în care spiritul contemporan aspiră spre arta integrală, *ars una*. Asocierile artelor sunt căutate deopotrivă de creatori, sau de către critici. Saloanele, atelierile, librăriile, cafenelele sau redacțiile, devin locuri de întâlnire pentru artiști, pe care genul de artă nu-i mai separă, problemele dezbătute îi leagă, generează tendințe comune. Ideile migrează dintr-un domeniu în altul, adaptându-se genului, speciei artistice. În acest context devine pasionant dialogul muzicii cu literatura, amplificarea „unei frumoase prietenii“.

---

³ Feodor Dostoievski, *Scrisori despre literatură și artă* Editura Cartea Românească, 1989, p.215

În 1867, Titu Maiorescu propunea în „Critice“ o lapidară comparare a poeziei, ca exponent literar, cu celelalte arte: „Poezia, ca toate artele, este chemată să exprime frumosul; în deosebire de știință, care se ocupă de adevăr. Cea dintâi și cea mai mare diferență între adevăr și frumos este că adevărul cuprinde numai idei, pe când frumosul cuprinde idei manifestate în materie sensibilă. Este dar o condițiune elementară a fiecărei lucrări artistice de a avea un material în care sau prin care să-și realizeze obiectul. Astfel, sculptura își taie ideea în lemn sau în piatră, pictura și-o exprimă prin culori, muzica prin sunuri. Numai poezia nu află în lumea fizică un material gata pentru scopurile ei“⁴.

Mișcarea literară ce promovează cel mai asiduu ceea ce numim dialogul artelor este *Symbolismul*. Trebuie remarcată aici interferența artelor în această mișcare culturală. Curentul s-a manifestat și în pictură, reprezentanții săi fiind contemporani, la sfârșit de secol al XX-lea cu impresioniștii. Ca și în cazul poeziei, centrul de greutate este Franța. De altfel, între unii pictori și poeții simbolști sunt legături directe, menținute de saloanele artistice. Pictura simbolistă, ridiculizată de o vreme din cauza alegorismului ei și a tendinței spre kitch la reprezentanții minori, a fost redescoperită în anii 70 ai secolului al XX-lea. I s-a recunoscut meritul de a fi stat la baza unor mișcări moderne remarcabile, precum suprarealismul și expresionismul. Arta simbolistă refuză reprezentarea realului; pictează idei, viziuni ale mitului sau ale visuului. Alegoriile ei diferă de cele clasiciste mai ales prin inventarul de subiecte și prin cadrul eclectic de referințe culturale. Pictorul cel mai important, depășind eticheta de simbolist, este Paul Gauguin. Alți reprezentanți sunt Pierre Puvis de Chevannes, Gustave Moreau, Odilon Redon. Cea mai directă continuare a simbolismului plastic a constituit-o la începutul secolului trecut, stilul *Art Nouveau*, numit și *Jugendstil* -ca variantă germană, *Secession*-în variantă austriacă.

---

⁴ Titu Maiorescu, *Critice*, Editura pentru literatură, București, 1967, p 33.